

ОТОКАР БРЖЕЗИНА (Otokar Březina, 1868 – 1929, псевдоним на Václav Jebavý) – най-значимият чешки поет символист, е все още слабо познат у нас. Причината за отсъствието на българско издание с негови стихотворения, както и за твърде малкото опити за превод на негови поетически текстове е в трудния за превод художествен език. Неговата философска визия за битието е изразена чрез трансцендентна символика, която е разгърната в сложни синтактични конструкции и същевременно е съобразена със стриктна метрическа и римна схема.

Вероятно най-ранната поява у нас на стихотворение от О. Бржезина е *О, Всемогъщият, кой заповяда на светлината (Vládnouci, jenž rozkazem světla)*¹ в кн. 4 за 1923 г. на сп. „Хиперион“ (год. II, с. 218) в превод на Люба Касърва, която в същия брой публикува и своя очерк за чешкия поет – текст, предизвикал критическата реакция на Борис Йоцов в сп. „Златорог“ (год. VI, 1925, кн. 5 – 6, 266 – 277). В желанието си да допринесе за българската рецепция на една от най-представителните страници въобще на европейския символизъм, сп. „Славянски диалози“ публикува в книжка 10 – 11 за 2010 г. (год. VII, с. 219 – 225) три негови стихотворения от първата му стихосбирка – *Тайнствени далнини (Tajemné dálky, 1895)* в превод на Жоржета Чолакова: *О, сила от екстаз и сънища (Ó, síla extázi a snů), Огънят бял на светлината (Žeh bílý světla)* и *Тиха болка (Tichá bolest)*. От същата стихосбирка са предложените в настоящия брой стихотворения *Майка ми (Moje matka)*² и *Вечерна молитва (Modlitba večerní)*, докато *Жени (Ženy)* е от последната излязла приживе поетическа книга – *Ръце (Ruce, 1901)*, а *Тя пееше (Zpívala)* е от първи том на *Поетически съчинения (Básnické spisy, 1926)* и до този момент не е фигурирало в нито една от петте издадени от поета самостоятелни стихосбирки. През 90-те години на XIX век Бржезина създава още три стихосбирки: *Разсъмване на запад (Svítání na západě, 1896)*, *Ветровете от полюсите (Větry od pólů, 1897)* и *Строители на храма (Stavitelé chrámu, 1899)*, които заедно с есетата му, събрани в две книги – *Музиката на изворите (Hudba pramenů, 1903)* и *Скритата история (Skryté dějiny, посмъртно)*, очакват своята българска преводна рецепция.

¹ Стихотворението, преведено от Л. Касърва, е от стихосбирката *Ветровете от полюсите*.

² Стихотворението е преведено и от Пенчо Симов със заглавие *Моята майка*.

МОЈЕ МАТКА

Šla žítím matka má jak kajícnice smutná,
den její neměl vůně, barev, květů, jasu:
plod žítí suchý jen, jenž jako popel chutná,
bez osvěžení trhala se stromu času.

Prach ostrý chudoby jí v tváři krásu šlehal
a řezal do očí a v slzách zánět hasil,
jak samum v závějích se v její cesty sléhal
a ve svých vlnách umdlené ji sklenul asyl.

Pod tíží tmavých let svou nakláněla šíji,
žeh práce žíravý jí z nervů svěžest leptal,
smrt svoji líbala, a v těžké agonii
ret její s úsměvem jen slova díky šeptal.

Na vlhký mramor chrámů klekávala v snění
v hrobových vůních voskovic a před oltáři
a vonných útěch děšť i visi vykoupení
v své duše kalich chytala jak rosnou záři.

Ó matko má, dnes v světlo proměněná,
ty šípe zlatý, vystřelený do ohniska
Tajemství věčně planoucích! Zvuk tvého jména
na našich vlnách dochvěl se, však vím, jsi blízka!

Tvé mrtvé krve vychladlé jsem bledým květem,
jenž vláhou zraků tvých se rozpučel a vzrůstal:
chuť trpkou života svým vlíbala's mi retem
a tvójím dědictvím mi v duši smutek zůstal.

A půlnoc zelená když svítí nočním tiším,
ty z hrobu povstáváš a se mnou lože sdílíš;
v svém dechu známý rytmus tvého dechu slyším
a vlnou mého hlasu oživená kvílíš.

V mých žilách zahřívá se teplo tvého těla,
tvých zraků tmavý lesk se do mých očí přelil,
žeh víry mystický, jímž duše tvá se chvěla,
v mé duši v oheň žíhavý a krvavý se vtělil.

A jako tvoje kdys, i moje cesta smutná:
bez vůně den je můj, bez barev, květů, jasu;
plod žítí suchý jen, jenž jako popel chutná,
tvým stínem ovíván se stromu trhám času.

МАЙКА МИ

Премина майка ми разкаяна, сирота
 през дни без цвят, без аромат, без трепет:
 плодът изсъхна на дървото на живота,
 прекърши се, остана само вкус на пепел.

На нищетата песъчинките се впиха
 в красивото лице, в очите се вдълбаха,
 постлаха пътя ѝ като пустинен вихър,
 а сводът на вълните им ѝ беше стряха.

Под бремето на дните рамене наведе,
 посърна младостта ѝ от съдба коварна,
 смъртта целуна тя, в мига последен
 шептяха устните слова на благодарност.

Стоеше в храма на колене в упоение
 сред гробен аромат на свещи пред олтара
 и дъжд от утешение и изкупление
 на своята душа в потира бе събрала.

Самата светлина си днес, о, майко моя,
 ти, в огъня на Тайнствата стрела от злато!
 Знам, близо си, макар да глъхне сред покоя
 звукът на името ти, носен от вълната.

На твойта хладна мъртва кръв съм бледо цвете,
 от влагата във твой поглед разцъфтяло:
 с целувка вля горчилка в моя ден несретен,
 остави ми в наследство болестна отмала.

И щом зелена полунощ света огрява,
 от гроба ти се вдигаш, лягаш ти при мене;
 в дъха си ритъма на твой дъх долавям
 и във вълните на гласа ми тихо стенеш.

Във вените ми твойта топлина се стича,
 в очите ми проблясва твойт тъмен поглед,
 от твой дух лъчът на вярата мистична
 премина в мен като изгарящ кървав огън.

Тъй както твойт път, и моят е сиротен:
 без цвят е моят ден, без аромат, без нега:
 Плодът изсъхна на дървото на живота,
 обвеян с твойта сянка, падам аз от него.

MODLITBA VEČERNÍ

O smrti živých těl, již noc se stává dnem,
 svou šťávu tajemnou lej v moji teplou krev,
 svou mdlobou smrtelnou mne spoutej v loži mém,
 je měkká náruč tvá, jak bílé lokty děv.
 Ty vůni zázračná, z níž voní jiný svět,
 můj zemský život ztaj a nadpozemský zvlň
 a proseb žár a šleh, jenž spaluje mi ret
 a v tváři rudý plá, mi v duši ztiš a splň!

V mých očích tmavou svítlnu se, svatá, schyl,
 lej nový olej v ni a zapal poznání,
 ať zraků paprskem zřím na tisíce mil
 v šer mořských pralesů a výší rozplání;
 jak krystal s krystalem se skládá v lůně skal,
 jak květů pletivem se prýská barev jas,
 jak život vzbouzí se, jenž v lůně hmoty spal,
 v bytosti nekonečný květ a vír a kvas.

A silou zvýšenou můj obdař lidský sluch,
 ať v resonanční nástroj se mi promění,
 jímž přelévání šťáv a vzrůstu skrytý ruch
 jak hudby tajemné ať slyším vlnění;
 ať cítím rostlin puls i hudbu hvězdných drah,
 paprsků světla lom a vzduchu ráz a šum,
 motýlů tichý let a v duši hlubinách
 myšlenek tajný vznik a zápas, vír a tlum.

Od mojí myšlenky odpoutej zemskou tíž,
 ať světla rychlostí prostorem šlehá v let
 nad moří zelenou a křišťálovou říš,
 v hloub sopek vyhaslých i v země žhavý střed;
 v noc věčnou propastí at bleskem zaletím,
 kde z zřidel ohnivých se žhavý tryská var,
 do jeskyň plačících, jichž slzy staletím
 v sen tuhnou kamenný pod baldachýnů tvar.

ВЕЧЕРНА МОЛИТВА

О, смърт на живите, чиято нощ е ден,
 влей своя тъмен сок във мойта топла кръв,
 към мойто ложе аз от тебе съм вграден
 под меката прегръдка на девича гръд.
 О, чуден дъх, от друг свят носиш аромат,
 скрий земния живот, свръхземен в теб блести,
 молитви в изранените уста горят,
 пламтят в лицето ми, о, в тях се вслушай ти.

Към моите очи фенера наклони
 и запали нов пламък на познание
 да озари пред мене ширни далнини
 сред мрака на прадревно мироздание;
 да видя как кристали камъка градят,
 как сплитат се цветята в пъстрия килим,
 как ражда се живот в сърцето на света
 и цвят, и вир, и квас, безкрай необозрим.

С велика сила обдари ти моя слух
 и нека като струна в него да звъни
 на сока пулсът, на растежа всеки звук,
 на тайнствената песен ритъм от вълни;
 да чуя музиката в звездното море,
 на лъч пречупеното отражение,
 на пеперудите трептежа на криле,
 на мисълта мистичното рождение.

Духа ми избави от земния товар,
 със светлината нека вредом той лети
 над океани и над царства от кристал,
 в угаснали вулкани да се потопи;
 и като мълния аз да летя в нощта
 към извора на огъня неугасим,
 горящ сред пропаст, там, където вечността
 сълзите вкаменява в сън под балдахин.

A v točen dlouhou noc, kde věčný led a sníh
na skalách křišťálu polární září plá,
i v jihu smavý kraj, kde odalisek smích
v zahradách sultánů jak hudba vře a vlá,
nad vřavu národů a pouští němý stesk,
kde rytmem zesláblým umírá žití tep,
nad černé pralesy a horských štítů lesk,
nad zeleň prérií a zádumčivou step.

Ať všecko obsáhnu, všech cíle drah a cest,
co vidím žít a mřít a růst a kvést a zrát,
sil živých věčný kruh, jenž konstelace hvězd
v své síti navléká a řídí vzlet a pád,
jenž trpí v duši nám a voní v lilii
a modrým plamenem nad bažinou se stkví:
at douškem jediným já žízniv opiji
na březích věčnosti se vínem Tajemství.

V mé tělo pronikni a v každý nerv a sval
se z tajných zdrojů svých mi rozlej balzámem,
jak láva vytryskni a hoř a teča pal
v rozkoši šílených vzplanutí neznámém;
až smolnou pochodní žádostí žhavý dech
na popel dohoří tajemným ohněm tvým,
tu dechni v čelo mé a usnouti mne nech
v sen věčný, poslední, z něhož se nevzbudím.

Tajemné dálky, 1895

В нощта на полюсите вечен е снегът
и лед върху кристалните скали пламти,
на юг лети на одалиските смехът,
в султанските градини с песента кънти
над врявата и над безмълвната печал
от гаснещия пулс под погребален креп,
над черната гора, над скалния превал,
над пролетни поля и меланхолна степ.

Да видя аз целта на всеки брод и път,
как всичко никне и умира, и цъфти,
как жизнената мощ във своя вечен кръг
плете съзвездия и в полет ги реди,
ухае в лилия и ражда в нас скръбта,
пламти над блато в синкаво трептение:
о, нека жаден на брега на вечността
аз да отпия глътка Причащение.

Във всеки нерв на тялото ми проникни,
от тайните си извори разлей балсам,
в безумна огнена наслада ти пламни
сред лава на изригнал непознат вулкан;
додето догори със своя тайнствен плам
дъхът на факела греховен на страстта,
дъхни в челото ми, от тебе призован,
аз непробуден съм навеки да заспя.

Тайнствени далнини, 1895

ŽENY

Co zpívá večer nad královstvími, nad městy, nad oseními
 a nad cestami tajuplnými, soumraky zarosenými?
 Čí ruce v sadech západů, když pod nebesy zaplanou,
 po tisíciletí vám růže trhají jak na přivítanou?

Když po dni lásky vracíte se z díla svého zemdlení,
 dech černé země stoupá k vám jak věku příštích tušení:
 bratrská města gigantská se týčí v zlatém obzoru,
 sen kovů, zahrad světelných a rytmů zvěřených a mramorů.

A v sluncích, která míjejí a zhasínají, svítají,
 žen bílé ruce rozpjaté se jako záře kmitají
 a z věků do věků vás lákají, přechají před vámi
 a věčným gestem krásy své k vám hovoří jak osud, neznámy.

O mocné ruce zářící, kam naši touhu vedete?
 Do jakých zahrad procitlých, jež věky snily zakleté?
 Do jakých tich, kde zaznívá v žal příliš velké nádhery
 zpěv ptáků polárních nad melancholickými jezery?

Myšlenek oblaky jak ostrovy do moře světla ční,
 pokryté fosforeskující vegetací měsíční,
 a našich srdci zachvění je zazvoněním na březích
 při odpoutání lodí zakotvených na stříbrných řetězích.

A zraků v lásce zhroužení je plavba v němá zamoří,
 kde šlehají jak plameny duchových světů pohoří
 a jako větve v sebe zapjaté nesmírná nebesa
 se třesou dávným jitem kosmického pralesa.

Ruce, 1901

ЖЕНИ

Кой пее вечер над жита, над градове, над кралските земи,
над тайнствените пътища, над оросените тъми?
Чири ръце в градините на залеза под пламнало небе
посрещат ви с букет от рози векове след векове?

Когато се завръщате подир любовно изтощение,
дъх черната земя към вас въздига във знамение,
а хоризонтът златен извисява грандиозни градове
и сън на светеци градини, на метал, на зверове.

А във слънцата, дето преминават и угасват, и горят,
ръцете бели на жените сред сияние блестят
и през годините примамват ви и бягат, чезнат без следа,
но вечно с прелестния жест на неизвестната съдба.

Ръце искрящи, накъде ли сте повели нашата мечта?
В кои градини, поразсънени в съня си прокълнат?
В кои безмълвия, където със тъга на прелестна заря
полярни птици пеят над меланхолични езера?

На мисли облаците са куп острови в море от светлина,
покрити с живите творения на фосфорна луна,
подобно звън на сребърни вериги екне трепкащият пулс
тъй, сякаш кораб вдига котва и поема своя курс.

А ужасът в очите прекосява немите вълни,
разлюшкани като огънове в призрачните планини
и сграбчени едни от други, необятни небеса
в конвулсии изгряват над всемира древен на леса.

Ръце, 1901

ZPÍVALA

Uhasly květy šafránu a hořce voní chlad,
 je večer, bratr večera, jenž do tváří nám tehdy zavíval.
 V té chvíli nejmilejší můj vycházel do zahrad
 a sladká slova nezapomenutelná mi mluvíval.
 Můj milovaný odešel na nejtajemnější všech cest,
 neznámým pro nás jménem zavolán,
 a dveře domu našeho do noci mlčenlivých hvězd
 jsou od té doby otevřeny dokořán.

Je ticho kolem domu našeho a ticho v dálkách mých,
 a z hlubin květů zaznívá včel zabloudilých úpění;
 let nočních motýlů do oken bije zářících
 a stromů přerývaný monolog je jako šepot ze snění.
 Ozvěnou kroků ztracených jsou mého srdce údery,
 v horečném spěchu nárazy dřevorubcovy sekery
 a mezi ptáky zněmlými, v křídel úzkostném ševelu
 dohřmění dálných výstřelů nad nehybnými jezery.

Můj milovaný odešel, kde všichni z mého domu jsou,
 na cestě, černou travou zarostlé, se střásá rosy pád.
 Uhasly květy šafránu a nové růže voní tmou,
 smích dívek sladký jest, zemdlené srdce touží spát.
 Sním o setkáních záhadných, až nové jitro zasvitne,
 v jar vyšších květu magickém, pod nových slunci pocely...
 Unohou mistrů žáci seděli; jich odpovědi soucitné
 pro bolest moji ani slova neměly.

Básnické spisy, I, 1926

ТЯ ПЕЕШЕ

Угасна минзухарът, леден мраз ухае с дъх горчив
и вечерта – сестра на вечерта, в лицата ни появя.
Любимият ми в този миг в градините се появя
и заговори ми незабравими, прелестни слова.
Замина той на най-загадъчния път,
а името, с което бе повикан, не познах,
от тази нощ звездите тягостно мълчат,
вратата на дома ни е отворена към тях.

И край дома ни, и в далечината тихо е навред,
в глъбта цветята носят на пчелите стенещия звън;
в прозорците се блъскат нощни пеперудени криле,
накъсан монолог дърветата нашепват като сън.
И сякаш стъпки заблудени бият в моето сърце
в стремглава надпревара на секири в старата гора,
в криле на птици, онемели от разтърсващата сеч,
в отекващите изстрели над неподвижни езера.

Към другите обичани от мен пое по онзи път,
по който черната трева под падаща роса трепти.
Угасна минзухарът и уханни рози в мрак цъфтят,
девичи смях, а морното сърце копнее да заспи.
Мечтая срещи, щом с целувките на новите слънца
във цвете пролетно, възшебно изгрев нов се появи...
Край просветените седяха състрадателни деца;
ала за болката ми никой думичка не промълви.

Поетически съчинения, I, 1926

Превод от чешки: **Жоржета Чолакова**